

Ventetid i gapestokken

Av advokat dr. juris Bjørn Stordrange

Politiet er åtte måneder på overtid med sin etterforskning i Acta-saken. I mellomtiden soner de siktede i praksis allerede sin straff uten dom.

Norsk straffeprosess bygger på en avveining av tre parters interesser: Først kommer det offentliges interesse i å avdekke og iretteføre lovbrudd. Deretter de siktetes behov for rettsikkerhet og fornærmedes interesser i oppreisning m.m. De siste årene er det offentliges og fornærmedes interesser som har blitt prioritert i straffeprosessen.

Utbyggingen av borgernes rettigheter er grunnleggende for sivilisasjonsutviklingen. I Norge har politikerne vedtatt nye grunnlovsbestemmelser og implementert internasjonale konvensjoner for å verne om grunnleggende rettigheter. Arbeidet skjer i erkjennelsen av at individer kan bli ofre for overgrep fra statsmakten, selv i et demokratisk samfunn. Jo mer makt og myndighet vi gir statens organer, særlig et maktorgan som politiet, jo større er risikoen for at individets rettigheter blir krenket.

Store straffesaker gir eksempler på dette. I Acta-saken har politiet nå drevet etterforskning over åtte måneder lenger enn de anga da pågripelsene skjedde. Det er en stor belastning for mange involverte.

Ingen krav til politiet

Gjennom den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, som i dag er en del av norsk rett, har mistenkte og siktede fått noen minimumsrettigheter. Bl.a. kan domstolene konstatere menneskerettighetsbrudd i saker hvor etterforskningen har tatt for lang tid, men hvor siktede likevel blir dømt. Dette hjelper ikke dem som blir frifunnet eller får saken henlagt.

Politiet har ingen krav til hvor lenge de kan drive etterforskning mot noen som er mistenkt eller siktet. En siktelse kan således henge over en person i mange år, og de facto være en forhåndsdom i medias og offentlighetens øyne. Særlig problematisk er sendrektigheten i tilfeller hvor politiet har gått høyt ut med pågripelser, ransaking og beslag, og hvor siktetes identitet er kjent gjennom media.

14 måneder i gapestokk

Det er nå over 14 måneder siden politiet gikk til aksjon mot Fred Ingebrigtsen og seks andre personer i den såkalte Acta-saken, også kalt "Norgeshistoriens største innsidesak". For første gang benyttet politiet seg av "mafiaparagrafen" i en slik sak. Det betyr at det ble åpnet for kommunikasjonskontroll/avlytting.

I tillegg har politiet gjennomført ransakinger, beslag og varetektsfengsling mot en rekke personer. Måten dette skjedde på, medførte at også ektefeller og små barn ble sterkt berørt.

Fred Ingebrigtsen og de andre siktede har hele tiden stilt seg til disposisjon for politiet for å lette etterforskningen og bli ferdige med saken. Opprinnelig uttalte Rogaland politidistrikt at etterforskningen skulle være ferdig i desember i fjor. Deretter har politiet kommet med stadig nye tidsfrister. Alle er blitt brutt. I dag har de siktede ingen indikasjoner på når etterforskningen er ferdig. I mellomtiden føler de siktede seg uthengt, forhånds dømt og satt i offentlig gapestokk. De er uten mulighet for normalt virke.

Med stadig hyppigere frekvens ser vi at tilsynsorganene, i samarbeid med påtalemyndighetene, går kraftig ut i oppstarten av en etterforskning. Tilsynsorganene synes å mene at stor publisitet om en aksjon kan forsvares ut fra allmennpreventive hensyn. Når tiden går, blitzlampene slukner og journalisthenvendelsene blir færre, avtar intensiteten i etterforskningen. I mellomtiden er de siktede ute i åpen soning og har i realiteten yrkesforbud så lenge siktelsen henger over dem.

Når slike saker blir henlagt eller den siktede blir frifunnet, er det som hovedregel bare rene økonomiske tap som blir erstattet. Det økonomiske plaster på såret er langt fra tilstrekkelig til å gjenopprette de lidelser som er påført den siktede og de nærmeste. Saken mot Ingebrigtsen illustrerer derfor behovet for ny lovgivning og et bedre vern av de siktede.

Proporsjonalitet mellom siktelse og ressursinnsats

Ingen skal straffes uten dom. Med dagens praksis soner de siktede sin straff fra første overskrift på avisenes forsider.

For å minimere denne typen krenkelser bør det vedtas tidskrav til politiets arbeid. Jo mer politiet og påtalemyndighet benytter tvangsmidler i en tidlig fase av etterforskningen, pågrepelse, arrestasjon, ransaking og beslag, jo kortere tidsfrist bør politiet ha for å ferdigstille etterforskningen.

Iverksetter politiet en sak de vet får store konsekvenser for de involverte, må de stille med tilsvarende etterforskningsressurser for å få saken ferdig. Om politiet ikke får ferdigstilt etterforskningen, eller hvis påtalemyndigheten ikke tar ut tiltale innen fristens utløp, må saken henlegges.

Sendrektig arbeid i politiet skal ikke fungere som straff. Byrden av å være siktet er tung nok i seg selv, særlig når saken er mediaeksponert.

Kronikken er også publisert i DN 24.8.09.